

بررسی مدیریت ریسک در قراردادهای مشارکت در تولید

دکتر راحله سیدمرتضی حسینی* و آرزو ملکشا، دکتری فقه و حقوق خصوصی

چکیده

اکتشاف و بهره‌برداری از میادین نفتی در کشورهای نفت‌خیز از اهمیت بالایی برخوردار است و این کشورها پیوسته در حال رقابت با یکدیگر به منظور جذب سرمایه‌ی خارجی هستند. در این راه کشورهای موفق خواهند بود که همراه با تحولات صنعت نفت اقدام به کاهش و مدیریت ریسک‌های این صنعت کنند. ریسک، بخش جدایی‌ناپذیر پروژه‌های صنعتی از جمله صنعت نفت است، بنابراین برای جذاب کردن این پروژه‌ها و رونق سرمایه‌گذاری نیاز به مدیریت ریسک این صنعت داریم. قرارداد مشارکت در تولید از جمله قراردادهای مطرح در صنعت نفت جهان است. طولانی بودن زمان این قراردادها و سرمایه‌بردن آن، از ویژگی عمده‌ی این قراردادها است. این قرارداد با توجه به زمان زیادی که می‌برد همواره با ریسک‌های متعددی روبرو است. در زمان تنظیم قرارداد برخی از ریسک‌ها پیش‌بینی شده و برخی پیش‌بینی نشده‌اند. هدف از نگارش این مقاله آن است که در این قراردادها ریسک‌هایی که بر قرارداد تاثیرگذارند را بررسی کنیم و راهکارهایی را برای برون‌رفت از آن ارائه دهیم.

اطلاعات مقاله

تاریخ ارسال نویسنده: ۹۹/۰۱/۱۵

تاریخ ارسال به داور: ۹۹/۰۱/۲۶

تاریخ پذیرش داور: ۹۹/۰۳/۱۶

واژگان کلیدی:

ریسک، قرارداد مشارکت در تولید، مدیریت ریسک، قراردادهای نفتی، شرکت‌های نفتی.

مقدمه

اگر برنامه‌ی توسعه‌ی توافق شده انجام نشود ممکن است زودتر به پایان برسد. در قرارداد مشارکت در تولید فرض می‌شود که شرکت نفت بین‌المللی تمام ریسک‌های سرمایه‌گذاری را با اجرای تعهدهای خود تحت شرایط موافقت‌نامه، تقبل می‌کند. در اساس، شرکت‌های خارجی تمام سرمایه‌گذاری را متحمل می‌شوند و اگر زمین بی‌حاصل باشد، دچار زیان شده و شرکت بلوک را استرداد می‌کند، اما زمانی که نفت کشف شد و مقدار تجاری آن تایید شد، شرکت نفتی بین‌المللی وارد فاز توسعه‌ی قرارداد می‌شود. [۲] در زمان تنظیم قرارداد برخی ریسک‌ها را می‌توان پیش‌بینی کرد، اما برخی دیگر قابل پیش‌بینی نیستند. در این قراردادها ابتدا باید ریسک‌ها را شناسایی کرد که آیا این ریسک‌ها بر قرارداد تاثیرگذار هستند یا خیر. ریسک‌هایی که قابل پیش‌بینی هستند مانند نوسانات قیمت نفت، طرفین می‌توانند در هنگام عقد قرارداد در مورد آن تصمیم بگیرند و اما ریسک‌های غیرقابل پیش‌بینی مانند جنگ، بلایای طبیعی و...

اگر طرفین هنگام تنظیم قرارداد این ریسک‌ها را پیش‌بینی نکنند ممکن است با حوادث ناگواری مواجه شوند که پیامدهای جبران‌ناپذیری را به دنبال خواهد داشت. تنوع ریسک‌های سرمایه‌گذار در قراردادهای مشارکت در تولید، سه دسته است که عبارتند از: ریسک عدم کشف تجاری و اقتصادی میدان نفتی، ریسک عدم

ریسک، بخش جدانشدنی پروژه‌های صنعتی از جمله صنعت نفت است، بنابراین برای جذاب کردن این پروژه‌ها و رونق سرمایه‌گذاری نیاز به مدیریت ریسک این صنعت داریم. مدیریت ریسک بخش اصلی مدیریت استراتژیک یک پروژه است. به عبارت ساده‌تر زمانی که متولیان پروژه، راهبرد و خط‌مشی خود را برای انجام عملیات پروژه تهیه می‌کنند به خودی‌خود با ریسک‌هایی که ممکن است در طول حیات پروژه به وقوع بپیوندد نیز روبرو می‌شوند. به منظور مدیریت ریسک‌های پروژه، متولیان باید اقدام به شناسایی و تبیین ریسک‌ها کنند و تاثیرات احتمالی آنها را نیز مشخص کنند. پس از این مرحله، متناسب با اهداف، توانایی، شدت و ضعف ریسک اقدام به تهیه‌ی طرح پاسخ‌گویی خواهند کرد. از آنجایی که پروژه‌های بالادستی صنعت نفت نیازمند سرمایه‌گذاری‌های عظیمی است، بنابراین تمرکز بر احتمال موفقیت و شفافیت آن، امری ضروری است. زمانی که نتوان از وقوع یک رویداد واجد ریسک جلوگیری یا اجتناب کرد اغلب به دنبال راهی می‌رویم تا تاثیرات آن را به حداقل ممکن کاهش دهیم. البته باید اذعان کرد که تهیه‌ی یک طرح برای مدیریت ریسک لزوماً به مدیریت کامل و منتفی کردن اثرات منفی ریسک‌های پروژه منتهی نمی‌شود. [۱]

قرارداد مشارکت در تولید از جمله قراردادهای مطرح در صنعت نفت جهان است و دارای مدت مشخص اغلب بیست سال است که

* نویسنده‌ی عهد‌دار مکاتبات (rahilhosseini@yahoo.com)

می‌کند. شرکت نفتی نیز، همچون قرارداد امتیازی به سرمایه‌گذاری در کل عملیات تولیدی و بهره‌برداری از مخزن می‌پردازد و حاصل تولید پس از کسر هزینه‌های شرکت نفتی که با بخشی از نفت تولیدی پرداخت می‌شود به نسبتی که در قرارداد قید شده، بین دولت کشور میزبان و شرکت نفتی تسهیم می‌شود. [۷] در واقع این قرارداد زیرمجموعه‌ای از قراردادهای مشارکت است که در شرایط خطرپذیری و یا غیر آن به کار می‌آید. در قراردادهای مشارکتی حتی تمام انواع خطر می‌تواند تحت پوشش قرار گیرد و یا تنها شامل خطرپذیری اکتشاف باشد. به هر حال در شرایط خطرپذیری، در صورتی که شرکت سرمایه‌گذار قادر به اکتشاف نفتی یا گازی نباشد باید کلیه هزینه‌ی سرمایه‌گذاری شده را تقبل کند. [۸]

۳- ریسک قراردادهای نفتی در چارچوب مشارکت‌ها

وجود تنش‌های سیاسی ایران با جهان خارج و تحریم‌های اقتصادی آمریکا سبب شده است هزینه‌های قرارداد نفتی برای ایران افزایش یابد. خطرپذیری ملی هر کشوری علاوه بر شرایط سیاسی به عوامل دیگری نیز بستگی دارد. خطرپذیری ملی از جمله موارد مهم مورد توجه سرمایه‌گذاران خارجی است و متأسفانه ایران در رتبه‌بندی خطرپذیری ملی در جایگاه مطلوبی قرار ندارد. در بین ۱۹ کشور خاورمیانه و شمال آفریقا وضعیت خطرپذیری ملی ایران با کسب رتبه‌ی D در مقام هفدهم قرار دارد و تنها رتبه‌ی کشورهای عراق و سودان، بدتر از ایران است. به‌طور کلی میزان خطرپذیری منطقه‌ی خاورمیانه از دیگر نقاط دنیا بالاتر است. وخامت اوضاع خطرپذیری ایران از دیدگاه بین‌المللی آشکارتر خواهد بود. [۸] همچنین نشریه‌ی بیزنس مانیور اینترنشنال^۱ در سال ۲۰۰۴ طی گزارشی شاخص ریسک سرمایه‌گذاری در ایران را اعم از ریسک سیاسی و اقتصادی، ۵۳ از ۱۰۰ اعلام کرد. هرچند رقم شاخص بالاتر باشد، به معنای کاهش ریسک سرمایه‌گذاری است. [۹] برخی نویسندگان معتقدند برای بهبود شرایط یاد شده استفاده از این موارد مناسب است: کارآمد کردن دیوان‌سالاری کشور به‌ویژه در پیوند با فرآیند سرمایه‌گذاری، افزایش قدرت بازپرداخت بدهی‌های خارجی، پایدار کردن بهای نفت از طریق تصمیمات منطقی و به‌هنگام در اوپک، فراهم آوردن فرصتی برای فعالیت بانک‌ها و موسسات بیمه‌ی خارجی در کشور. [۱۰] قرارداد توسعه‌ی منابع نفت و گاز سیری A و E در سال ۱۳۷۴ با شرکت‌های توتال فرانسه و پتروناس مالزی، نقطه‌ی آغازی برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی در صنایع نفت و گاز ایران بوده است و به دنبال آن با تغییرات سیاسی سال ۱۳۷۶،

دستیابی به تولید یا تولید کافی، ریسک افزایش هزینه‌های توسعه و تولید و عدم تکاپوی میدان جهت بازیافت هزینه‌های نفتی. [۳] هدف از نگارش این مقاله آن است که ریسک‌های این قراردادها کدامند و چه ریسک‌هایی در این قرارداد پیش‌بینی شده و چه ریسک‌هایی پیش‌بینی نشده است و هر یک از ریسک‌های مطرح شده بر قرارداد چه تاثیری می‌گذارد و در پایان با توجه به هر یک از ریسک‌های مطرح شده راهکارهایی را برای رفع این چالش‌ها ارائه می‌دهیم.

۲- تبیین مفاهیم

۱-۲- ریسک

واژه‌ی Risk ممکن است از واژه‌ی لاتین Risicium ریشه گرفته باشد. واژه‌ی یونانی Rhiza به خطرهای قایقرانی با قایق بادی در اطراف صخره‌ها کنار دریا اشاره دارد. در سال ۱۹۶۶ کمیته‌ی اصطلاح‌شناسی انجمن بیمه و ریسک آمریکا، ریسک را عدم اطمینان از پیامدهای حادثه‌ای که دو احتمال یا بیشتر دارد تعریف کرده‌اند. در سایر منابع علمی برای ریسک این تعاریف را قائل شده‌اند: عدم اطمینان از ورود خسارت، قابل پیش‌بینی نبودن پیشامدها، شرایطی که در آن امکان انحراف نامساعد از پیشامد مطلوب مورد انتظار وجود دارد. [۴] در تعریف دیگری از ریسک آمده است: ریسک به مفهوم احتمال تغییر مثبت یا منفی پیش‌بینی‌شده‌ی یک پروژه است که ممکن است به‌وسیله‌ی وقوع رویداد (غیرارادی) یا یک تصمیم (ارادی) ایجاد شود. به این دلیل از احتمال، سخن به میان می‌آید که قطعیت یا اطمینانی نسبت به تغییر در شرایط وجود ندارد. این در حالی است که اگر از وقوع رویداد یا حادثه‌ای مطمئن باشیم کلیه‌ی تغییرات را لحاظ می‌کنیم و اجازه‌ی اثرگذاری ریسک را نمی‌دهیم. [۵]

۲-۲- قرارداد مشارکت در تولید

قرارداد مشارکت در تولید برای اولین بار در اندونزی اجرا شد و امروزه، بیش از ۱۰ درصد از تولید نفت و گاز از طریق چنین توافقی انجام می‌شود. [۶] قرارداد مشارکت در تولید، رایج‌ترین شیوه‌ی قراردادی در توسعه‌ی صنعت بالادستی نفت جهان به حساب می‌آید و همچنان در کشورهای نظیر اندونزی، مصر، غنا، روسیه، بحرین، رومانی، سوریه، قزاقستان و... به کار گرفته می‌شود. در یک قرارداد مشارکت در تولید که به اشکال مختلف منعقد می‌شود، دولت میزبان به‌عنوان مالک مخزن، پروانه‌ی بهره‌برداری و تولید از آن را با شرایط خاصی که در قرارداد قید شده به شرکت نفتی واگذار

بالادستی صنعت نفت مطرح است همواره در معرض ریسک قرار دارد. در واقع منظور از ریسک در این قرارداد، مواردی هستند که بر قرارداد تاثیر می‌گذارند و قرارداد را با چالش مواجه می‌کنند که به بررسی آنها خواهیم پرداخت.

۱-۴- مخاطرات زیست‌محیطی

عملیات نفتی بر محیط‌زیست تاثیر زیادی می‌گذارد. پیمانکار باید مسائل مربوط به محیط‌زیست و حفظ منابع طبیعی را در اجرای قرارداد لحاظ کند. آلودگی‌های نفتی تنها به حیوانات منطقه‌ای قرارداد خلاصه نمی‌شود، بلکه انسان‌ها نیز تحت تاثیر این آلودگی‌ها قرار دارند. به‌عنوان نمونه، نشت نفت خام در خلیج‌مکزیک از یک سو موجب آلودگی شدید دریا و مرگ بسیاری از جانداران دریایی شد و از سوی دیگر تاثیرات منفی زیادی را بر شهروندان ساکن آن منطقه گذاشت. حفاظت از محیط‌زیست، بخش غیرقابل تفکیک پروژه‌های بالادستی صنعت نفت است و باید در قراردادهای نفتی به این مسئله به‌صورت روشن اشاره شود. کارفرما باید پیمانکار را ملزم کند تا از روش‌هایی استفاده کند که کمترین آسیب را به محیط‌زیست و انسان‌ها وارد کند. درست است که تولید نفت خام منافع اقتصادی بسیاری به همراه دارد، اما اثرات منفی آن باید تحت کنترل طرفین باشد. دولت میزبان با تدوین قوانین و دستورالعمل‌هایی باید آسیب‌های زیست‌محیطی را به حداقل برساند. شرکت‌های نفتی خارجی نیز باید از فناوری‌هایی استفاده کنند که کمترین آسیب را به محیط‌زیست وارد می‌کند. به‌منظور مدیریت آلودگی‌های زیست‌محیطی باید در قرارداد اکتشاف و بهره‌برداری، پیمانکار را ملزم به عدم آسیب به محیط‌زیست کرد و ضمانت اجراهای آن را نیز در قرارداد تصریح کرد. [۱] همچنین قانون‌گذار در بند "۸" ماده‌ی ۱۴ قانون برنامه‌ی چهارم توسعه، به رعایت مقررات و ملاحظات زیست‌محیطی تصریح کرده است. در بند "ب" ماده‌ی ۱۲۹ قانون برنامه‌ی پنجم توسعه نیز به وزارت نفت ماموریت داده که بر صیانت مخزن و معیارهای سلامتی-ایمنی و زیست‌محیطی نظارت کند. اگر این مسئله در قراردادها بیان نشود ممکن است خسارات جبران‌ناپذیری را برای طرفین قرارداد به‌دنبال داشته باشد.

در قرارداد مشارکت در تولید به‌صراحت بیان شده است که پیمانکار موظف است از قوانین قابل اعمال دولت و روش‌های رایج حوزه‌های نفتی ایمن و همچنین استانداردهای مدیریتی محیط‌زیست یعنی سری ایزو ۱۴۰۰۰ در عملیات نفتی خود

بستر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در ایران هر چه بیشتر فراهم شد و به‌رغم قانون تحریم ایران و لیبی در سال ۱۹۹۶ در کنگره‌ی آمریکا که به‌موجب آن هر شرکت غیرآمریکایی که سالانه بیش از ۴۰ میلیون دلار از سال ۱۹۹۷ به بیش از ۲۰ میلیون دلار تغییر یافت-، در صنایع نفت و گاز ایران سرمایه‌گذاری کند، از سوی آمریکا مورد تحریم واقع می‌شود. [۱۱]

در بیشتر سرمایه‌گذاری‌های دولتی و خصوصی خطر عدم تحقق پیش‌بینی‌های ابتدایی پروژه یا بروز حوادث پیش‌بینی نشده که انجام کار را با مخاطره روبرو کند، موجود است. سرمایه‌گذاران بیزار ریسک، همواره مبلغی را در ازای میزان احتمال ریسک در پروژه برای جبران آن به حداقل سود موردنظر خود در پروژه می‌افزایند تا عدم اطمینان را که در حصول منافع آتی پروژه وجود دارد، جبران کنند. به‌بیان دیگر سرمایه‌گذاران فقط در صورتی در پروژه‌های دارای ریسک، سرمایه‌گذاری می‌کنند تا نرخ بازگشت سرمایه‌ی آنان بیش از هنگامی باشد که پروژه بدون ریسک است. [۱۲]

ریسک، بخش جدانشدنی پروژه‌های صنعتی از جمله صنعت نفت است، بنابراین برای جذاب کردن این پروژه‌ها و رونق سرمایه‌گذاری نیاز به مدیریت ریسک این صنعت داریم. مدیریت ریسک، بخش اصلی مدیریت استراتژیک یک پروژه است. زمانی که متولیان پروژه، راهبرد و خط‌مشی خود برای انجام عملیات پروژه را تهیه می‌کنند به‌خودی‌خود با ریسک‌هایی که ممکن است در طول حیات پروژه به وقوع بپیوندد نیز روبرو شوند. به‌منظور مدیریت ریسک پروژه، متولیان باید اقدام به شناسایی و تبیین ریسک‌ها کنند و تاثیرات احتمالی آنها را نیز مشخص کنند. پس از این مرحله، متناسب با اهداف، توانایی، شدت و ضعف ریسک اقدام به تهیه‌ی طرح پاسخ‌گویی خواهند کرد. از آنجایی که پروژه‌های بالادستی صنعت نفت نیازمند سرمایه‌گذاری‌های عظیمی است، مدیریت ریسک در آن از اهمیت دو‌چندانی برخوردار است. زمانی که نتوان از وقوع یک رویداد واجد ریسک جلوگیری کرد اغلب باید به‌دنبال راهی باشیم تا تاثیرات آن را به حداقل ممکن کاهش دهیم. البته باید گفت مدیریت ریسک لزوماً به مدیریت کامل و منتفی کردن اثرات منفی ریسک‌های پروژه منتهی نمی‌شود. [۱]

۴- انواع ریسک‌های قرارداد مشارکت در تولید

قراردادهای بالادستی نفت همواره در معرض ریسک قرار دارند و این ریسک‌ها قرارداد را با چالش مواجه می‌کنند و بعضاً بر قرارداد، تاثیر منفی می‌گذارند. قرارداد مشارکت در تولید که در حوزه‌ی

تبعیت کند. همچنین برآورد تاثیرات زیست‌محیطی پروژه‌ها نیز که شاید تا آن زمان به صورت ضمنی مطرح می‌شد به‌طور صریح جزء تعهدات اجباری پیمانکار قرار گرفت. [۱۳]

۲-۴- ریسک تغییر قوانین

تغییر قوانین در برخی موارد ممکن است قرارداد را تحت‌الشعاع قرار دهد. در قرارداد مشارکت در تولید، کشور میزبان متعهد می‌شود که ماشین‌آلات، تجهیزات، مواد و لوازم وارد شده توسط پیمانکار و پیمانکاران فرعی صرفاً و به‌طور انحصاری برای استفاده در عملیات نفت تحت این قرارداد یا قراردادهای مشابه با دولت که در آن عوارض گمرکی توسط دولت معاف شده‌اند، از عوارض گمرکی و صادرات معاف خواهند بود. سایر عوارض و صادرات مجدد مطابق با قوانین قابل اجرا خواهد بود.

دولت‌ها برای تامین مخارج خود اقدام به دریافت مالیات‌های گوناگون از اشخاص حقیقی و حقوقی می‌کنند. کشورهای نفت‌خیز با تحمیل مالیات‌های مختلف بر شرکت‌های نفتی خارجی سعی می‌کنند تا از بهره‌برداری میداین نفتی سود بیشتری کسب کنند. دولت‌ها اغلب به‌منظور جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی تلاش می‌کنند تا رژیم خود را انعطاف‌پذیر کنند، زیرا مالیات‌های سنگین می‌تواند باعث خروج شرکت‌های نفتی خارجی از کشور میزبان شود. در ایران رژیم مالیاتی مختص قراردادهای نفتی وجود ندارد و مالیات پرداختی توسط پیمانکاران خارجی مطابق قانون مالیات است. مطابق تبصره‌ی ۲ ماده‌ی ۱۰۵ قانون مالیات‌های مستقیم در اشخاص حقوق خارجی و موسسات مقیم خارج از ایران از مآخذ کل درآمد مشمول مالیاتی که از بهره‌برداری سرمایه در ایران یا از فعالیت‌هایی که مستقیماً یا به‌وسیله‌ی نمایندگی از قبیل شعبه، نماینده، کارگزار و امثال آن در ایران انجام می‌دهند یا از واگذاری امتیازات و سایر حقوق خود، انتقال دانش فنی، دادن تعلیمات، کمک‌های فنی یا واگذاری فیلم‌های سینمایی از ایران تحصیل می‌کنند به نرخ مذکور در این ماده مشمول مالیات خواهند بود. [۱]

در قرارداد مشارکت در تولید، پیمانکار جهت پرداخت مالیات از قوانین مالیاتی کشور میزبان پیروی می‌کند. در این نوع قراردادها چنین مقرر شده است که اگر تغییری در قوانین یا مقررات مربوط به مالیات بر درآمد یا سایر مالیات‌های شرکت، مالیات صادرات و واردات، مالیات غیرمستقیم، عوارض گمرکی و یا سایر هزینه‌ها بر نفت یا فرآورده‌های نفتی به‌وجود بیاید، طرف‌های مذکور باید با حسن‌نیت تعدیلات و تجدیدنظر لازم را برای قرارداد به‌منظور

حفظ مزایای اقتصادی پیش‌بینی شده‌ی هریک از طرفین انجام دهند. با این حال، منافع اقتصادی مورد انتظار طرف متعاقد در نتیجه عملیات این ماده کاهش نخواهد یافت. در واقع، تغییر قوانین در حوزه‌هایی مثل معافیت گمرکی و مالیات، بیشتر منافع پیمانکار را تحت‌تاثیر قرار می‌دهد و این ریسک را به‌دنبال دارد و باید در قراردادهای به این امر توجه شود و سازوکار آن فراهم شود.

۳-۴- ریسک انتقال فناوری و بهره‌گیری از کالا و خدمات و نیروی کار کشور میزبان

انتقال فناوری در این قرارداد از جمله چالش‌های مهم این قرارداد است. اصولاً پیمانکار در این خصوص گام موثری بر نمی‌دارد. انتقال فناوری برای پیمانکار این ریسک را دارد که آیا کشور میزبان دانش این فناوری را به‌صورت محرمانه محفوظ می‌دارد یا خیر. در واقع شرکت‌های نفتی خارجی به‌دلیل ریسک آن از انتقال فناوری طفره می‌روند. در قرارداد مشارکت در تولید، آمده است: تهیه‌ی نقشه‌های اکتشافی و همچنین تعیین شرایط و طرز اجرای آنها بر عهده‌ی پیمانکار است. کلیه‌ی طرح‌ها، نقشه‌ها، گزارش‌ها و جداول و اطلاعات علمی و فنی و هرگونه اطلاعات مشابه مربوط به عملیات فنی، محرمانه تلقی خواهد شد. شرکت‌های پیمانکاری خارجی جهت حفظ وضعیت برتر و استمرار کسب منافع تجاری از ارائه‌ی اطلاعات موثر و مفید خودداری کنند و صرفاً اطلاعاتی را که اهمیت کمتری دارد، ارائه می‌دهند. برای حفظ مالکیت معنوی پیمانکار، دولت میزبان باید تضامینی به پیمانکار جهت محرمانه ماندن اطلاعات بدهد تا این ریسک، مدیریت شود. مسئله‌ی دیگر که پیمانکاران با آن مواجه هستند، استفاده از کالاهای کشور میزبان است.

قرارداد مشارکت در تولید در این باره مقرر می‌دارد: در انجام عملیات نفتی، پیمانکار باید خرید و استفاده از کالاهای تولید شده یا عرضه شده در کشور میزبان را با توجه به این که کالاهای موجود در شرایط برابر و یا بهتر از کالاهای وارداتی هستند و همچنین با توجه به زمان تحویل، کیفیت و کمیت موردنیاز، قیمت و سایر شرایط در اولویت قرار دهد. پیمانکار باید روش‌های مناسب، از جمله روش‌های مناقصه برای خرید کالاها و خدمات، ایجاد کنند که این اطمینان حاصل شود که تامین‌کنندگان و پیمانکاران فرعی در کشور میزبان فرصت کافی برای رقابت در عرضه‌ی کالاها و خدمات دارند. در برخی موارد پیمانکاران با کالاهای بی‌کیفیت داخلی روبرو می‌شوند که این امر باعث

سرمایه‌گذاری و طولانی بودن مدت اجرای طرح‌های این صنعت است. به طوری که یک پروژه‌ی نفتی به طور متوسط حدود ۱۰ سال به طول می‌انجامد و بدیهی است هر چه اجرای طرحی طولانی مدت‌تر باشد، عدم قطعیت‌ها و ریسک‌های مرتبط افزایش می‌یابد. ویژگی منحصر به فرد دیگر در اجرای طرح‌های توسعه‌ی میادین نفتی، ناشناخته بودن و عدم قطعیت در حجم نفتی است که قرار است تولید شود، زیرا مخزن نفتی صدها متر در زیر زمین قرار دارد و هرگز به طور قطع و یقین نمی‌توان حجم، کیفیت و گستردگی آن را تعیین کرد.

۱-۵- راهکارهای کلی

۱-۱-۵- مدیریت ریسک

طرح‌ها و پروژه‌های صنایع بالادستی نفت به دلیل حاکمیت عناصر نامطمئن و نامعین متعدد، از مرحله‌ی اکتشاف گرفته تا تولید و بهره‌برداری از ریسک‌های زیادی برخوردارند. برخی از ریسک‌ها از کنترل و اراده‌ی سرمایه‌گذار خارج هستند، برای اجتناب از این نوسان‌های غیرمنتظره می‌توان این ریسک‌ها را پوشش داد و از قرارداد بیمه بهره گرفت. [۱۸] توزیع ریسک میان طرفین و بیمه کردن این ریسک‌ها و مخاطرات از جمله راهکارهای موثر در این باره است. [۱۴] بر این اساس ریسک باید بین طرفین قرارداد نفتی تقسیم شوند یا به شخص ثالث یعنی بیمه‌گر انتقال یابند.

بیمه‌گران و شرکت‌های بیمه به خصوص در مورد پروژه‌های سنگین مانند پروژه‌های نفتی همواره قبل از بیمه کردن و به عهده گرفتن ریسک‌ها برای خود استراتژی‌هایی را مدنظر قرار می‌دهند و هر ریسکی را بیمه نمی‌کنند، زیرا برخی ریسک‌ها خسارت زیادی به بار می‌آورند که شرکت‌های بیمه ترجیح می‌دهند آنها را بیمه نکنند. برای مثال، در آمریکا در دهه‌ی ۱۹۹۰ بسیاری از شرکت‌های بیمه، پیرو ضرر کلانی که از بابت بیمه کردن خسارات ناشی از فجایع طبیعی دیدند، ترجیح دادند که بازار ریسک پرخطر را رها کنند. در واقع بیمه‌گران در برابر بازارهای با ریسک سنگین، استراتژی بیمه‌ای طراحی می‌کنند که این استراتژی بر اساس عناصری مانند پیچیدگی‌های پروژه، احتمالات و نبود اطمینان‌های چندبعدی طراحی می‌شود که در پروژه و ریسک‌های مختلف آن موجود است. [۱۵]

امروزه گرایش غالب در بسیاری از کشورهای نفت خیز، جدایی بین مرحله‌ی اکتشاف و توسعه است. در قراردادهای خدماتی با خطرپذیری پیمانکار، اصولاً پیمانکار خارجی بعد از طی دوره‌ی

مشکلاتی برای عملیات نفتی می‌شود. لذا پیمانکاران ترجیح می‌دهند لوازم موردنیاز خود را از خارج خریداری کنند.

همچنین قرارداد مشارکت در تولید در خصوص خرید کالا توسط اپراتور خارجی مقرر می‌دارد: برای قراردادهایی که ارزش کمتر از ۵ هزار دلار دارند، اپراتور به منظور تعیین روش‌های خرید و روش‌های خرید کالاها و خدمات با ارزش کمتر از ۵ هزار دلار آمریکا آزاد است. برای قراردادهای به ارزش ۵ هزار دلار و بالاتر، اما کمتر از ۵۰ هزار دلار، اپراتور در اختیار تعیین روش ارجح کسب کالاها و خدمات به ارزش ۵ هزار دلار و بالاتر، اما کمتر از پنجاه هزار دلار آمریکا آزاد است، مشروط بر اینکه حداقل سه پیشنهاد از تامین‌کنندگان انتخاب‌شده (حداقل یک تامین‌کننده‌ی داخلی) داشته باشد. برای اقلامی که به ارزش بیش از ۲۰ هزار دلار، اپراتور ملزم است که به کمیته‌ی اجرایی گزارش دهد اگر قیمت پذیرفته از پایین‌ترین قیمت بیش از ۲۰ درصد باشد. اپراتور به سرعت دلایل انتخاب پایین‌ترین قیمت را به کمیته‌ی اجرایی گزارش می‌دهد.

کشورهای در حال توسعه اغلب با معضل بیکاری روبرو هستند و دولت‌ها تلاش می‌کنند با اتخاذ سیاست‌های تشویقی و بهبود فضای کسب‌وکار میزان اشتغال را افزایش دهند. دولت میزبان اغلب در قوانین خود یا در قرارداد اکتشاف و بهره‌برداری، پیمانکار خارجی را ملزم می‌کند تا طبق شرایطی از نیروی کار داخلی استفاده کند.

قرارداد مشارکت در تولید مقرر می‌دارد: شرکت نفتی خارجی باید در استخدام نیروی کار جهت انجام پروژه‌های نفتی اولویت را به نیروهای داخلی دهد. مسئله‌ی استفاده از نیروی کار بومی مستلزم توانایی و مهارت آنها است و در صورتی که نیروی کار، فاقد مهارت باشد به نظر می‌رسد که نباید الزامی در استفاده از آنها وجود داشته باشد، زیرا همواره این ریسک برای پیمانکار وجود دارد که استخدام نیروهای بومی که مهارت لازم را برای انجام کار ندارند موجب می‌شود که پروژه با تاخیر انجام شود مشکلاتی را برای پیمانکار به وجود آورد.

۵- راهکارهای مواجهه با چالش

طرح‌ها و پروژه‌های مرتبط با صنعت نفت به خاطر برخورداری از ویژگی‌های منحصر به فرد با سایر طرح‌ها و پروژه‌ها در صنایع دیگر کاملاً متفاوت هستند. ویژگی‌ها و خصوصیات که طرح‌های صنعت نفت را از سایر طرح‌ها متمایز می‌سازد، حجم بالای

اکتشاف، چنانچه به مخازن قابل استخراج و استحصال و با حجم تجاری قابل قبول دسترسی پیدا کند، می‌تواند با ارائه‌ی پیشنهاد در مقام انعقاد قرارداد ناظر به مرحله‌ی توسعه درآید. ریسک عملیات اکتشافی به عهده‌ی شرکت خارجی است. در قرارداد مشارکت در تولید سرمایه‌گذار خارجی با تقبل ریسک و خطر ناشی از عدم وصول به منابع زیرزمینی نفت و گاز مبادرت به انعقاد قرارداد می‌کند. در این نوع از قراردادها نیز ریسک و خطر عدم استحصال نفت و گاز به عهده‌ی شرکت خارجی است. وجه مشخصه‌ی کلیه‌ی قراردادهای حاضر، همانا حداکثر خطرپذیری سرمایه‌گذار خارجی بوده که در آن دولت میزبان نقشی نداشته و مسئولیتی در خصوص عدم اکتشاف یا غیرتجاری بودن تولید را به عهده نمی‌گیرد. [۱۶] بر اساس این قرارداد، پیمانکار باید ریسک تمام عملیات نفتی، هزینه‌ها و تمام منابع مالی لازم برای انجام عملیات نفتی شامل وجوه برای خرید یا اجاره‌ی تجهیزات، مواد یا منابع موردنیاز برای عملیات نفتی، پرداختی کارکنان، عوامل و پیمانکاران فرعی را به تنهایی تقبل کند.

در پروژه‌های نفت و گاز به‌ویژه قراردادهای مشارکت در تولید به‌رغم اینکه بسیاری از ریسک‌ها بیمه می‌شوند، اما تعدادی از ریسک‌ها وجود دارند که نمی‌توان دو عامل لازم برای بیمه‌پذیر بودن، یعنی تخمین کیفیت و کمیت خسارت و تعیین حق بیمه‌ی پرداختی را احراز کرد. برای مثال، می‌توان ریسک از دست دادن مخزن نفتی را یادآور شد. امروزه در قراردادهای نفتی ریسک از دست دادن مخزن را به بیمه‌گر واگذار نمی‌کنند، بلکه در این قراردادهای چنین ریسکی بین طرفین قرارداد تقسیم می‌شود و شرکت‌های بیمه‌گر معمولاً چنین ریسکی را نمی‌پذیرند و زیر بار آن نمی‌روند، زیرا ریسک مخزن با در نظر گرفتن تخصص و تجربه‌ی بالای شرکت‌های بین‌المللی نفتی دخیل در پروژه، کمتر ممکن است به وقوع خسارتی مانند از دست رفتن مخزن منجر شود، اما باز هم درصد احتمال آن صفر نیست و در صورت وقوع حادثه و خسارت در این مورد میزان خسارت آن قدر بالاست که شرکت‌های بیمه ترجیح می‌دهند بیمه کردن چنین ریسکی را به عهده نگیرند.

ریسک آلودگی‌های شدید محیط‌زیستی نیز از جمله ریسک‌هایی است که می‌تواند خسارات کلان و غیرقابل تخمینی را به بار آورد و از این حیث این ریسک نیز معمولاً در پروژه‌های نفتی بیمه‌پذیر نیست. برای مثال، در سال ۲۰۱۱ حادثه‌ی نشت نفت در خلیج‌مکزیک در اثر انفجار سکوی نفتی دیپ واتر هورایزون آنچنان خساراتی به بار آورد که اگر دولت آمریکا واقعا جبران تمامی آنها از جمله خسارات وارد شده به محیط‌زیست را از شرکت نفتی بی‌بی می‌خواست، سبب ورشکستگی این شرکت می‌شد و هنوز هم به‌طور قطع و تمام مشخص نشده است که میزان خسارت وارد شده به محیط‌زیست در این حادثه چقدر بوده است. [۱۷] ریسک مخزن و ریسک آلودگی‌های شدید محیط‌زیستی دو نمونه‌ی کلی از ریسک‌های بیمه‌ناپذیر صنعت نفت به شمار می‌روند. [۱۷] در خصوص آلودگی زیست‌محیطی قبل از شروع عملیات، طرفین باید مواردی را توافق کنند که از خسارت وارده بر محیط‌زیست جلوگیری کنند: پیمانکار باید برای اکتشاف نفت از تکنیک‌ها و فناوری روز دنیا استفاده کند تا از خسارت بر محیط‌زیست جلوگیری به‌عمل آورد.

پیمانکار باید قبل از شروع عملیات، مطالعاتی بر منطقه‌ی قرارداد داشته باشد و تمام جوانب را در نظر بگیرد تا خساراتی بر محیط‌زیست وارد نشود، اما اگر بعد از عملیات نفتی پیمانکار قوانین مربوطه را در این حوزه رعایت نکرده باشد و موجب خسارتی به محیط‌زیست شود باید از عهده‌ی خسارت برآید و اقدامات لازم را در این باره انجام دهد. کارفرما می‌تواند به‌دلیل ورود خسارت، فعالیت نفتی را تا زمانی که پیمانکار اقداماتی را انجام ندهد، متوقف کند. همچنین دولت میزبان می‌تواند در هنگام انعقاد قرارداد با توجه به منطقه‌ی قرارداد و خطر آلودگی زیست‌محیطی تضامینی از پیمانکار بگیرد.

همچنین وزارت نفت می‌تواند از طریق بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌ها، سیاست‌گذاری مناسبی جهت تحت پوشش بیمه درآوردن نقاط پرریسک و با ریسک متوسط داشته باشد، این مهم بدون ایجاد توان فنی بیشتر و استفاده از دانش به‌روز مدیریت ریسک و افزایش توان مالی مناسب در شرکت‌های بیمه عملی نخواهد شد. همچنین بیمه‌ی مرکزی جمهوری اسلامی ایران نیز می‌تواند از طریق تصویب مقررات در شورای عالی بیمه نقشی اساسی در این خصوص بر عهده داشته باشد.

به‌نظر می‌رسد این موضوع با خصوصی شدن واقعی شرکت‌های بیمه از سرعت بیشتری برخوردار شود. [۱۹] استفاده از بیمه‌نامه‌های جامع در پروژه‌های نفت، گاز و پتروشیمی در حال ساخت در قالب بیمه‌نامه‌های تمام خطر نصب، تمام خطر پیمانکاران، خسارت وارده به اشخاص ثالث، خسارت توقف در تولید و خسارت ناشی از شکست ماشین‌آلات ضروری است. [۲۰]

۲-۱-۵- ضرورت مطالعات جامع پیش از اقدام به انعقاد قرارداد

امروزه عدم قطعیت برآورد هزینه‌ی خسارات وارد شده در پروژه‌های بزرگ نفتی به چالش عمده‌ای در مدیریت ریسک پروژه تبدیل شده است. برای حل این مسئله، مطالعات جامع پیش از انعقاد قرارداد در این حوزه می‌تواند راهگشا باشد. باید ریسک‌هایی که بر پروژه‌ی نفتی تاثیرگذارند، شناسایی و سپس عواملی که موجب بروز این ریسک‌ها می‌شود را بررسی و مدیریت کرد. مطالعه‌ی جامع بر روی ریسک پیش از انعقاد قرارداد و شناسایی راهکار مدیریت آن موجب می‌شود زمانی که پروژه با خطری مواجه شد بلافاصله آن را شناسایی و وارد عمل شد و از وقوع آن جلوگیری کرد و یا اثرات آن را کاهش داد. در این باره می‌توان از خسارات زیست‌محیطی نام برد.

یکی از روش‌های جدید برای حفاظت از محیط‌زیست مکان‌یابی و دفن پسماندهای حفاری است. از دیگر روش‌های جمع‌آوری پسماندهای ناشی از حفاری نصب سامانه‌های مدیریت پسماند روی دکل‌های حفاری است که از ورود هرگونه آلاینده‌ی شیمیایی ناشی از حفاری به محیط‌زیست جلوگیری کند، بنابراین ملاحظات محیط‌زیستی از مواردی بوده که لازم است اولاً پیمانکاران بین‌المللی نفتی قبل از شروع پروژه‌های بالادستی نفتی مطالعات جامع میدانی انجام دهند و ریسک‌های احتمالی نسبت به محیط‌زیست و محیط سبز را شناسایی و ارزیابی کنند و طرح‌های پیشگیرانه از آلودگی‌ها و آسیب‌های زیست‌محیطی را در پروژه به نحو مطلوب ملاحظه کرده و توافقنامه‌ی جامع با سازمان‌ها و یا مراکز ذی‌ربط به‌ویژه سازمان محیط‌زیست اخذ کنند.

از این رو جهت بهینه‌سازی برنامه‌های بهداشت، ایمنی و محیط‌زیست در صنعت نفت سیاست‌هایی پیش‌بینی شده است که عبارتند از: استقرار نظام مدیریت بهداشت، ایمنی، محیط‌زیست در شرکت‌های اصلی و فرعی و کنترل صحت انجام اقدامات، ارتقا استانداردهای فرآورده‌های تولید شده‌ی هیدروکربوری به سطح استانداردهای جهانی و حذف مواد مضر از فرآورده‌ها، اعمال سیاست‌های مصرف بهینه‌ی منابع پایه مانند مدیریت مصرف انرژی، آب، مواد اولیه، کاهش مواد زائد، مهار و کنترل گازهای همراه و تبدیل آن به محصولات باارزش افزوده‌ی بالا و بازیافت در مناطق مذکور. [۲۱]

۳-۱-۵- راهکارهای قراردادی

در قرارداد مشارکت در تولید برخی ریسک‌ها در این قرارداد پیش‌بینی شده و طرفین قرارداد برای آن راهکارهایی در نظر

گرفته‌اند. مانند ریسک مخاطرات زیست‌محیطی و همچنین تغییر قوانین و مقررات، اما در قرارداد همه‌ی ریسک‌ها پیش‌بینی نشده و همه‌ی ریسک‌ها را پوشش نمی‌دهد. در این قرارداد طرفین در خصوص ریسک از دست دادن مخزن نفتی توافقی نکردند و در شروط این قرارداد این مسئله مغفول مانده است و راهکار آن با توجه به بیمه نکردن شرکت بیمه‌گر، توزیع ریسک بین طرفین قرارداد است. این توزیع می‌تواند به صورت درصدی از خسارت باشد که طرفین بر عهده می‌گیرند. نکته‌ی دیگر که در این قرارداد مورد توجه قرار نگرفته است، ریسک تحریم کشور میزبان است.

با توجه به این که ایران همواره در معرض تحریم برخی کشورها مانند آمریکا و اروپا می‌باشد، این مسئله در این قراردادها از اهمیت دو چندان برخوردار است. تحریم‌های سیاسی و اقتصادی موجب اختلال در روند انجام پروژه می‌شود و در برخی موارد ادامه انجام پروژه را ناممکن می‌سازد. تحریم موجب بی‌ثباتی اقتصادی، افزایش تورم، انتقال ارز، محدودیت در تامین کالا و تجهیزات موردنیاز اجرای پروژه و... می‌شود. در واقع بی‌ثباتی اقتصادی و افزایش قیمت اقلام و کالاهای موردنیاز در انجام پروژه، موجب افزایش هزینه‌ی پیمانکار می‌شود و پیمانکار را با چالش جدی مواجه می‌کند. با توجه به اینکه کشور ایران بعد از انقلاب اسلامی همواره مورد تحریم قرار گرفته است لازم است طرفین قرارداد در خصوص ریسک تحریم تدابیر لازم و شایسته‌ای را ببینند تا قرارداد با مخاطره‌ی کمتری مواجه شود. یکی از این راهکارها می‌تواند توزیع ریسک بین طرفین قرارداد باشد.

نکته‌ی دیگر که در این قرارداد مورد توجه است ریسک افزایش قیمت نفت در بازار جهانی است. با توجه به اینکه در این قرارداد، طرفین با توافق یکدیگر بعد از استخراج نفت مقداری از نفت تولید شده سهم پیمانکار است و افزایش قیمت نفت موجب می‌شود که پیمانکار ثروت هنگفتی نصیبش شود، بهتر است کشور میزبان در این حوزه با در نظر گرفتن منافع ملی در قالب شرطی در قرارداد، این ریسک را مدیریت کند. اگر قیمت نفت بر اساس میزانی بالا رود سهم پیمانکار از نفت تولید شده به صورت درصدی کاهش یابد. مسئله‌ی دیگری که در این قرارداد لحاظ نشده است، ریسک عدم وجود زیرساخت‌های لازم در منطقه‌ی قرارداد جهت اجرای پروژه می‌باشد که موجب افزایش هزینه‌ی پروژه می‌شود. اگر طرفین قرارداد در خصوص ریسک‌های یاد شده در هنگام انعقاد قرارداد راهکاری برای آن در نظر بگیرند قرارداد با چالش کمتری روبرو می‌شود.

نتیجه‌گیری

ماهیت قراردادهای طولانی‌مدت به‌ویژه در عرصه‌ی تجارت بین‌الملل به‌گونه‌ای است که ممکن است در اثنای اجرای قرارداد تعادل اقتصادی را که طرفین هنگام انعقاد قرارداد در نظر داشته‌اند از بین برود یا حوادثی رخ دهد که اجرای قرارداد را برای متعهد، غیرممکن یا دشوار و هزینه‌بر سازد. هرچه قرارداد طولانی‌تر باشد، بیشتر در معرض ریسک از جمله ریسک‌های سیاسی، اقتصادی و... است. بنابراین با توجه به مطالبی که گفته شد، برای مدیریت ریسک در این قراردادها راهکارهایی ارائه شده است که از جمله می‌توان از تخصیص ریسک بین طرفین و استفاده از پوشش بیمه‌ای نام برد. توزیع ریسک، اختصاص ریسک کامل به پیمانکار خارجی در عمل خیلی با استقبال سرمایه‌گذار خارجی روبرو نمی‌شود. چون گاهی ممکن است که پیمانکار در میدان نفتی نتواند نفتی را کشف کند و تقبل ریسک کامل در عمل به ضرر پیمانکار تمام می‌شود و تحمل ریسک کامل توسط پیمانکار باعث عدم جذب سرمایه‌گذار خارجی می‌شود. البته تحمل ریسک کامل توسط پیمانکار به نفع کارفرمای ایرانی است و همچنین توزیع ریسک کامل توسط دولت میزبان هم با مشکلاتی روبرو است.

قانون نفت مصوب سال ۱۳۵۳ مقرر می‌دارد: «طرف قرارداد حق خواهد داشت که در برابر ریسک هزینه‌های اکتشافی که متحمل شده و نیز در برابر تعهد تامین هزینه‌های عملیات توسعه که بر عهده‌گرفته است (در صورتی که تامین این هزینه‌ها بر عهده‌ی طرف قرارداد باشد) مقداری از نفت میدان مکشوفه را از تاریخ آغاز تولید تجاری تحت شرایط مقرر در قرارداد فروش و در طی مدتی که از پانزده سال تجاوز نخواهد کرد خریداری نماید.» ماده‌ی ۱۲، در این ماده پیمانکار، زمانی حق دستیابی به نفت را دارد که اول هزینه‌های اکتشافی را تقبل کرده و بتواند نفت استخراج کند. در واقع این ماده بیانگر آن است که ریسک کشف میدان تماماً به عهده‌ی پیمانکار خارجی است.

همچنین در تبصره‌ی ۲ ماده‌ی ۶ تصویب‌نامه در خصوص شرایط عمومی، ساختار و الگوی قراردادهای بالادستی نفت و گاز مصوب ۱۳۹۴ مقرر می‌دارد: «با توجه به اینکه کلیه‌ی ریسک‌ها در قراردادهای اکتشافی (دسته‌ی اول) بر عهده‌ی طرف دوم قرارداد بوده و در صورت عدم موفقیت در کشف میدان یا مخزن تجاری، هزینه‌ها بازپرداخت نمی‌شود، واگذاری بلوک دیگر اکتشافی به طرف دوم قرارداد، در صورت عدم کشف میدان یا مخزن تجاری با همان شرایط قرارداد منعقد قابل شرط در قرارداد است.» این

ماده هم ریسک کامل را بر عهده‌ی طرف دوم قرارداد پیمانکار خارجی نهاده است. ضمن آن که بند "ث" ماده‌ی ۸ قانون مذکور دلیلی بر این مدعا است.

تحمل کامل ریسک توسط پیمانکار خارجی منوط به توانایی وی است. پیمانکار خارجی زمانی تمام ریسک را بر عهده می‌گیرد که توانایی این امر را داشته باشد. به عبارت دیگر قبل از انتقال ریسک به یک پیمانکار اول می‌بایست توانایی او برای کنترل و مدیریت آن ریسک ارزیابی شود، در صورت عدم توان کافی برای کنترل ریسک، انتقال ریسک، جز به خطر انداختن پروژه و افزایش هزینه‌های کارفرما نتیجه‌ی دیگری را در پی نخواهد داشت.

با توجه به این که اصولاً کشورهای دارنده‌ی نفت، کشورهای در حال توسعه هستند و ساختار اقتصادی و سیاسی نامناسبی دارند اصولاً ناگزیرند در قراردادهایی مثل مشارکت در تولید که زمان زیادی می‌برد و مخاطرات فراوانی به همراه دارد ریسک، بین طرفین قرارداد توزیع شود. زیرا در این صورت دولت میزبان در موقعیتی ضعیف قرار گرفته و ناگزیر است در زمان انعقاد قرارداد به شرکت خارجی امتیازاتی بدهد که در صورت اکتشاف تجاری نفت، به ضرر دولت میزبان تمام شود. بالعکس در صورت مشارکت دولت در عملیات اکتشاف و وقوع اکتشاف تجاری، دولت میزبان در وضعیت بهتری قرار می‌گیرد و طی آن می‌تواند مطابق اهداف سیاسی خود به‌طور واقعی بر منابع طبیعی خود، حاکمیت و نظارت داشته باشد.

استفاده از بیمه هم شامل همه‌ی ریسک‌ها نمی‌شود، یعنی تمامی ریسک‌هایی که در قراردادهای نفتی وجود دارد را تحت پوشش قرار نمی‌دهد. چون در برخی موارد برخی ریسک‌ها خساراتی که به بار می‌آورند آن قدر بالاست که شرکت‌های بیمه‌ای ترجیح می‌دهند آن ریسک را بیمه نکنند، اما در سایر موارد بیمه‌ها ریسک‌های دیگر را تحت پوشش بیمه‌ای خود قرار می‌دهند. شرکت‌های بیمه‌ای باید بستر لازم را در این خصوص فراهم کنند تا پیمانکار خارجی در این باره رغبت بیشتری نشان دهد.

با توجه به قرارداد مشارکت در تولید که قراردادی است که زمان زیادی می‌برد دولت میزبان باید با توجه به تدابیر ارائه شده و در نظر گرفتن منافع ملی و مصحلت کشور، بهترین روش را برای مدیریت ریسک این گونه قراردادها برگزیند. ■

1. Business Monitor International

منابع

- [۱]. پدram, مدرس, پایان نامه «روش های حقوقی مدیریت ریسک در قراردادهای نفتی», دانشگاه تهران, دانشکده حقوق و علوم سیاسی, ۱۳۹۰.
- [۲]. برامکی یزدی, حجت اله و منظور, داود, بررسی و تحلیل فقهی قراردادهای توسعه میدان های نفت و گاز, فصل نامه اقتصاد اسلامی, ۱۳۹۵, سال شانزدهم, شماره شصت و دو, ۱۶۵-۱۳۹.
- [۳]. منتظر, مهدی و ابراهیمی, سید نصرالله, جایگاه قراردادهای بیع متقابل در پروژه های بالادستی نفت و گاز ایران و مقایسه آن با قراردادهای مشارکت در تولید, مجله حقوقی بین المللی, ۱۳۹۲, شماره ۴۹, ۲۳۲-۲۱۵.
- [۴]. مرادی مجد, محمد, مدیریت ریسک پروژه های نفتی با رویکرد فازی (مطالعه موردی پروژه تعمیرات خط لوله انتقال نفت), چ اول, تهران: انتشارات آریان قلم, ۱۳۹۳.
- [۵]. معارفیان, مهدی (۱۳۸۹) مدیریت ریسک مخازن در پروژه های بالادستی, ماهنامه صنعت نفت, گاز و انرژی, ۱۳۸۹, سال اول, شماره ۲.
- [6]. Ing.j(2014) Production sharing agreements versus concession contracts, CER-ETH at ETHZ, Swiss Federal Institute of Technology Zurich, Zürichbergstrasse 18, 8092 Zurich, Switzerland.
- [۷]. مبصر, داریوش و دیگران, موج دوم چالش های توسعه در صنعت نفت ایران, چ اول, تهران: انتشارات کویر, ۱۳۸۱.
- [۸]. ربیعی, فرانک, حقوق قراردادهای چ اول, تهران: انتشارات بهنامی, ۱۳۸۱.
- [۹]. میر ترابی, سعید, مسائل نفت ایران, چ دوم, تهران: نشر قومس, ۱۳۸۵.
- [۱۰]. فرشاد گهر, ناصر, سیری در قراردادهای نفتی ایران, تهران: انتشارات پژوهشکده امور اقتصادی, ۱۳۸۱.
- [۱۱]. مؤمنی وصالیان, هوشنگ, غنیمی فرد, حجت اله و محمودی, محمد, بررسی مقایسه ای قراردادهای بیع متقابل و مشارکت در تولید در پروژه های بالادستی صنعت نفت و گاز ایران, فصلنامه علوم اقتصادی, ۱۳۸۸, سال دوم, شماره ۶, ۱۵۷-۱۳۵.
- [۱۲]. امانی, مسعود, حقوق قراردادهای بین المللی نفت, تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع), ۱۳۹۰.
- [۱۳]. استاذزاده, ابوالفضل, پایان نامه «تحلیل شروط ثبات و تعادل اقتصادی در قراردادهای بین المللی نفت و گاز و پروژه های خط لوله فرامرزی در پرتو رویه داوری بین المللی», دانشگاه پیام نور, دانشکده علوم انسانی, ۱۳۸۸.
- [14]. Osmundsen Peter, Terje Aven and Jan Erik Vinnem, "Safety, Economic Incentives and Insurance in the Norwegian Petroleum industry", Reliability Engineering and System Safety 93, 2008.
- [15]. AMENDOLA, Y. ERMOLIEV, T. Y. ERMOLIEVA, V. GITIS, G. KOFF, and J. LINNEROOTH-BAYER "A Systems Approach to Modeling Catastrophic Risk and Insurability "Natural Hazards, 21, 2000.
- [۱۶]. ایران پور, فرهاد, تحلیل حقوقی قراردادهای نفتی, چ اول, تهران: انتشارات رخ داد نو, ۱۳۹۳.
- [۱۷]. مؤمنی راد, احمد, و مداحی نسب, مصطفی, بیمه ریسک های موجود در پروژه های نفتی, مطالعات حقوق انرژی, ۱۳۹۵, دوره ۲, شماره ۱, ۱۶۶-۱۴۵.
- [۱۸]. عباس زاده, حسن, مدیریت ریسک در قراردادهای ساخت, بهره برداری و انتقال, نشریه تازه های اقتصاد, ۱۳۸۶, شماره ۱۱۵.
- [۱۹]. ساکی زاده, مجتبی, لزوم تعامل مؤثر تر بیمه با صنعت نفت و گاز, ماهنامه علمی-ترویجی اکتشاف و تولید نفت و گاز, ۱۳۹۲, شماره ۱۰۴.
- [۲۰]. درخشان, مسعود, توسعه پوشش های بیمه ای در صنایع نفت, گاز و پتروشیمی, گستره انرژی, ۱۳۸۹, سال چهارم, شماره ۴۵, ۴۵-۴۲.
- [۲۱]. ابراهیمی, سید نصرالله, منتظر, مهدی و مسعودی, فرزاد, اصول قانونی حاکم بر قراردادهای خدماتی بالادستی صنعت نفت و گاز ایران, پژوهشنامه اقتصاد انرژی ایران, ۱۳۹۳, سال سوم, شماره ۱۲, ۲۶-۱.